

Sorum kommune
Rådmannens kontor/servicesenteret
Informasjons- og dokumentasjonsavdeling

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112
Dep
0032 OSLO

Dato : 02.09.2010
Saknr. : 10/2836-7
Saksbehandler : Odd Hellum
Arkivkode : 010 &13
Deres ref. : 10/1002-9 MAR
Gradering :

UTSKRIFT AV MØTEBOK

Utvalg:
Økonomi- og administrasjonsutvalget

Møtedato:
01.09.2010

Utvalgsaknr:
77/10

Behandling:

Fra rådmannen forelå slik innstilling:

Sorum kommune gir slik uttalelse til ”Høringsnotat – Evaluering av valget i 2009 – Forslag til endringer i valgloven”:

- Om ”tidligmanntall”:** Det er vesentlig at valgmyndigheten (valgstyret) har et ”manntall” til bruk når forslagene til valglister skal kontrolleres m.h.t. valgbarhet og stemmerett i perioden 1. april – 1. juni i valgåret for kommunestyrevalg. Så lenge manntallet ikke produseres før 30. juni i valgåret, må det etableres andre, tilfredsstillende løsninger. Hvorvidt dette gjøres ved et uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene ved de ulike valgene slik det ble gjort i 2009, eller ved å lovfeste etablering av permanente manntall, er av mindre betydning. Det vesentlige er at ordningen etableres som så forpliktende, dvs. gjennom lov eller forskrift, at det ikke vil herske noen tvil om hvilken instans som har ansvaret for at slikt ”manntall” produseres og når dette skal gjøres.
- Om utformingen av stemmesedlene:** Det er vesentlig at også utformingen av stemmesedlene er med på å understøtte ett av de viktigste prinsippene i norsk valglovgivning, at det skal være hemmelig valg. Det bør derfor vurderes en mer hensiktsmessig utforming av stemmesedlene med dette for øye, slik at dette kan få virkning allerede ved valget i 2011.
- Om tidfesting av fristen for innlevering av listeforslag:** Sorum kommune støtter forslaget om å innføre kl. 12.00 den 31. mars som siste frist for innlevering av listeforslag til valg. På den måten kan man unngå den tvilen som har vært reist ved hvorvidt et listeforslag har blitt levert rettidig eller ikke.
- Om utvidet fritaksgrunn for å stå på en valgliste:** Sorum kommune støtter forslaget om å innføre en ny fritaksgrunn for å stå som kandidat på en valgliste, ved at kandidaten legger fram en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med det syn valglisten representerer, uten å måtte melde seg inn i et annet parti.

Besøksadresse: Rådhuset, Kuskerudvegen 11	Sentralbord: 63 82 53 00	www.sorum.kommune.no
Postadresse: Postboks 113, 1921 SØRUMSAND	Faksnr.: 63 82 64 44	e-post: postmottak@sorum.kommune.no
Fakturaadresse: PB 3, 1921 Sørumsand	Direkte innvalg:	Org.nr. 942 645 295

5. **Om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer:** I Sørums kommuner har vi ikke fått noen signaler ved noe valg om at det har blitt opplevd som uheldig at listekandidater sitter i stemmestyrene i valglokalene.

Det ville føre til svært store problemer å få besatt alle stemmestyrene med et tilstrekkelig antall medlemmer dersom listekandidater blir utelukket. Et forslag om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer bør ikke fremmes.

6. **Om utvidet krav til forsegling av valgurner:** Sørums kommuner støtter et forslag om å lov- eller forskriftfeste at valgurnene skal være forseglet gjennom hele valget.

Det vises ellers til de vurderingene som er gjort i rådmannens saksframlegg.

Avstemningen:

- Rådmannens innstilling pkt. 1 – 4 og 6 : Vedtatt enstemmig.
- Rådmannens innstilling pkt. 5 : 7 – 2 (FrP) stemmer, vedtatt.

Vedtaks:

Sørums kommuner gir slik uttalelse til "Høringsnotat – Evaluering av valget i 2009 – Forslag til endringer i valgloven":

1. **Om "tidligmanntall":** Det er vesentlig at valgmyndigheten (valgstyret) har et "manntall" til bruk når forslagene til valgliste skal kontrolleres m.h.t. valgbarhet og stemmerett i perioden 1. april – 1. juni i valgåret for kommunestyrevalg. Så lenge manntallet ikke produseres før 30. juni i valgåret, må det etableres andre, tilfredsstillende løsninger. Hvorvidt dette gjøres ved et uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene ved de ulike valgene slik det ble gjort i 2009, eller ved å lovfeste etablering av permanente manntall, er av mindre betydning. Det vesentlige er at ordningen etableres som så forpliktende, dvs. gjennom lov eller forskrift, at det ikke vil herske noen tvil om hvilken instans som har ansvaret for at slikt "manntall" produseres og når dette skal gjøres.
2. **Om utformingen av stemmesedlene:** Det er vesentlig at også utformingen av stemmesedlene er med på å understøtte ett av de viktigste prinsippene i norsk valglovgivning, at det skal være hemmelig valg. Det bør derfor vurderes en mer hensiktsmessig utforming av stemmesedlene med dette for øye, slik at dette kan få virkning allerede ved valget i 2011.
3. **Om tidfesting av fristen for innlevering av listeforslag:** Sørums kommuner støtter forslaget om å innføre kl. 12.00 den 31. mars som siste frist for innlevering av listeforslag til valg. På den måten kan man unngå den tvilen som har vært reist ved hvorvidt et listeforslag har blitt levert rettidig eller ikke.
4. **Om utvidet fritaksgrunn for å stå på en valgliste:** Sørums kommuner støtter forslaget om å innføre en ny fritaksgrunn for å stå som kandidat på en valgliste, ved at kandidaten legger fram en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med det syn valglisten representerer, uten å måtte melde seg inn i et annet parti.
5. **Om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer:** I Sørums kommuner har vi ikke fått noen signaler ved noe valg om at det har blitt opplevd som uheldig at listekandidater sitter i stemmestyrene i valglokalene.

Det ville føre til svært store problemer å få besatt alle stemmestyrene med et tilstrekkelig antall medlemmer dersom listekandidater blir utelukket. Et forslag om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer bør ikke fremmes.

6. **Om utvidet krav til forsegling av valgurner:** Sørums kommunestyre støtter et forslag om å lov- eller forskriftfeste at valgurnene skal være forseglet gjennom hele valget.

Det vises ellers til de vurderingene som er gjort i rådmannens saksframlegg.

Med hilsen

Odd Hellum
Politisk sekretær

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og ekspedert uten underskrift.

Saksframlegg

Arkivsak: 10/2836-5
Sakstittel: HØRING OM ENDRINGER I VALGLOVEN
K-kode: 010 &13
Saksbehandler: Odd Hellum

Innstilling:

Sørum kommune gir slik uttalelse til ”Høringsnotat – Evaluering av valget i 2009 – Forslag til endringer i valgloven”:

- Om ”tidligmanttall”:** Det er vesentlig at valgmyndigheten (valgstyret) har et ”manttall” til bruk når forslagene til valglistor skal kontrolleres m.h.t. valgbarhet og stemmerett i perioden 1. april – 1. juni i valgåret for kommunestyrevalg. Så lenge mantallet ikke produseres før 30. juni i valgåret, må det etableres andre, tilfredsstillende løsnings. Hvorvidt dette gjøres ved et uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene ved de ulike valgene slik det ble gjort i 2009, eller ved å lovfeste etablering av permanente manttall, er av mindre betydning. Det vesentlige er at ordningen etableres som så forpliktende, dvs. gjennom lov eller forskrift, at det ikke vil herske noen tvil om hvilken instans som har ansvaret for at slikt ”manttall” produseres og når dette skal gjøres.
- Om utformingen av stemmesedlene:** Det er vesentlig at også utformingen av stemmesedlene er med på å understøtte ett av de viktigste prinsippene i norsk valglovgivning, at det skal være hemmelig valg. Det bør derfor vurderes en mer hensiktsmessig utforming av stemmesedlene med dette for øye, slik at dette kan få virkning allerede ved valget i 2011.
- Om tidfesting av fristen for innlevering av listeforslag:** Sørum kommune støtter forslaget om å innføre kl. 12.00 den 31. mars som siste frist for innlevering av listeforslag til valg. På den måten kan man unngå den tvilen som har vært reist ved hvorvidt et listeforslag har blitt levert rettidig eller ikke.
- Om utvidet fritaksgrunn for å stå på en valgliste:** Sørum kommune støtter forslaget om å innføre en ny fritaksgrunn for å stå som kandidat på en valgliste, ved at kandidaten legger fram en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med det syn valglister representerer, uten å måtte melde seg inn i et annet parti.
- Om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer:** I Sørum kommune har vi ikke fått noen signaler ved noe valg om at det har blitt opplevd som uheldig at listekandidater sitter i stemmestyrene i valglokalene.

Det ville føre til svært store problemer å få besatt alle stemmestyrene med et tilstrekkelig antall medlemmer dersom listekandidater blir utelukket. Et forslag om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer bør ikke fremmes.
- Om utvidet krav til forsegling av valgurner:** Sørum kommune støtter et forslag om å lov- eller forskriftfeste at valgurnene skal være forseglet gjennom hele valget.

Det vises ellers til de vurderingene som er gjort i rådmannens saksframlegg.

Kommunal- og regionaldepartementet har sendt forslag til enkelte endringer i valgloven på høring. Rådmannen gir anbefaling om hva Sørums kommuner bør svare.

Vedlegg:

- Ingen

Andre dokumenter, som ikke er vedlagt:

- [KRDs høringsnotat](#)

Saksutredning:

Bakgrunn for saken:

Kommunal- og regionaldepartementet har sendt på høring forslag til enkelte endringer i valgloven, se [KRDs høringsnotat](#). I høringsnotatet foretar departementet også en gjennomgang av evalueringen av stortingsvalget i 2009. Ved dette valget gjennomførte Organisasjonen for Sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) valgobservasjon i et antall norske kommuner. OSSEs rapport fra valgobservasjonen blir også gjennomgått i KRDs høringsnotat.

I vårt saksframlegg vil vi kun drøfte de forslagene og problemstillingene som KRD har sendt på høring. Høringsnotatet, med bl.a. OSSEs rapport, gir imidlertid så mye interessant informasjon at vi vil anbefale at også de delene av notatet som ikke inneholder forslag til lovendringer studeres nærmere.

KRD har satt frist for innsending av uttalelser til høringsnotatet til 1. september 2010.

Saksopplysninger:

KRD fremmer forslag til følgende lovendringer:

1. Forslag om at folkeregistermyndigheten pålegges å lage et "foreløpig manntall" pr. 1. april i valgåret.
2. Forslag om at tidspunktet for innlevering av listeforslag settes til kl. 12 den 31. mars og tidspunkt for tilbakekalling av listeforslag settes til kl. 12 den 20. april.
3. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg dersom vedkommende legger fram erklæring om at han/hun ikke sympatiserer med valglisten.
4. Forslag om krav til forsegling av urner på valgdagen. Dagens krav i valgforskriften til forsegling av valgurner ved forhåndsstemmegivningen foreslås fastsatt i lov.

Departementet har vurdert om det bør innføres begrensninger med hensyn til valgbarhet til valgstyret og stemmestyrer for listekandidater, men foreslår ingen konkrete lovendringer i notatet. KRD ber imidlertid om tilbakemeldinger fra kommunene på hvilke praktiske problemer som eventuelt vil kunne oppstå ved innføring av slike begrensninger.

Det fremmes i notatet også forslag om å foreta enkelte forskriftsendringer i regelverket for utforming av stemmesedler.

Enkelte ting som tas opp i høringsnotatet er av så rent administrativ karakter at vi velger ikke å kommentere dem her i saksframlegget.

KRD presiserer at de er tilbakeholdne med å foreslå endringer i lov eller forskrift som berører den praktiske gjennomføringen av valg (notatet side 8): *"Gjennomføring av valg krever at det etableres et omfattende apparat i hver enkelt kommune, med mange detaljerte rutiner som alle valgfunksjonærer må sette seg inn i. Valget gjennomføres annet hvert år, og er ingen rutineoppgave. All erfaring tilsier*

at system- og regelendringer bidrar til at risikoen for feil øker. Feilene kan føre til at velgere ikke får stemt, eller til at stemmen blir forkastet. Departementet mener det er viktig å utvise varsomhet med å innføre endringer som gjelder selve stemmegivningen, dersom det ikke er åpenbare grunner som gjør seg gjeldende.”

Drøfting av de foreslåtte endringene i lov og forskrift samt av problemstillinger som tas opp i høringsnotatet:

I dette avsnittet vil vi kortfattet drøfte de forslagene som KRD ber om tilbakemelding på, enten de gjelder konkrete forslag til lov- eller forskriftendring, eller det dreier seg om problemstillinger som departementet ønsker høringsinstansenes syn på, uten at dette skal munne ut i lov- eller forskriftendringer.

Vi drøfter forslagene og problemstillinger i den kronologiske rekkefølge som de presenteres i høringsnotatet.

1. Forslag om at folkeregistermyndigheten pålegges å lage et ”foreløpig manntall” pr. 1. april i valgåret

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Ved kommunestyrevalg skal valglister leveres valgstyret for kontroll og godkjenning. (...) Lister skal innleveres innen 31. mars i valgåret, og listene skal være godkjent av valgmyndighetene innen 1. juni.

(...) Valgmyndighetene skal i henhold til valgloven kontrollere valgbarheten til de foreslåtte kandidatene på listeforslagene og at underskriverne har stemmerett ved valget. For å kunne foreta en slik kontroll har kommunene og fylkeskommunene behov for tilgang til manntallsopplysninger fra ca 1. april i valgåret.

Verken valgloven eller valgforskriften har hjemmel for å pålegge folkeregistermyndigheten å stille slike data til disposisjon for kommunene før skjæringsdatoen. Etter gjeldende lovgivning eksisterer det ikke et manntall på dette tidspunktet for godkjenning av valglister. Manntallet oppstår først 30. juni i valgåret.

Det er etter vår vurdering to ulike måter kommuner og fylkeskommuner kan gis tilgang til manntallsopplysninger for kontroll av listekandidater og underskrifter:

- 1. et uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene ved de ulike valgene slik det ble gjort i 2009,*
 - 2. å lovfeste etablering av permanente manntall.*
- Begge forhold krever endring i valgloven.”*

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Det er vesentlig at valgmyndigheten (valgstyret) har et ”manntall” til bruk når forslagene til valglister skal kontrolleres m.h.t. valgbarhet og stemmerett i perioden 1. april – 1. juni i valgåret for kommunestyrevalg. Så lenge manntallet ikke produseres før 30. juni i valgåret, må det etableres andre, tilfredsstillende løsninger. Hvorvidt dette gjøres ved et uttrekk av folkeregisteret basert på stemmerettsvilkårene ved de ulike valgene slik det ble gjort i 2009, eller ved å lovfeste etablering av permanente manntall, er av mindre betydning. Det vesentlige er at ordningen etableres som så forpliktende, dvs. gjennom lov eller forskrift, at det ikke vil herske noen tvil om hvilken instans som har ansvaret for at slikt ”manntall” produseres og når dette skal gjøres.

2. Forslag om å foreta enkelte forskriftsendringer i regelverket for utforming av stemmesedler

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Fullmaktskomiteen pekte i Innst. 1 S (2009–2010) på at problemet med bretteing av stemmeseddelen feil vei synes å være noe mindre ved dette valget enn tidligere, trolig på grunn av mer informasjon og at ordningen er blitt bedre innarbeidet. Imidlertid skriver komiteen at problemet ikke er borte, og at det er beklagelig at noen velgere uforvarende viser andre hva de stemmer. Komiteen ber departementet vurdere om ytterligere tiltak kan settes inn for å unngå dette, spesielt bedre veiledning til velgerne i valglokalet.

OSSE observerte hvordan og i hvilken grad velgerne brettet stemmesedlene slik at stemmegivning forble hemmelig. Ved stortingsvalget i 2009 ble det gjennomført et forsøk med ny stemmeseddel i samtlige kommuner i Buskerud fylke. Bakgrunnen for forsøket, var at en ønsket å se nærmere på om en ny utforming av seddelen ville gjøre det enklere og mer intuitivt for velgerne å forstå hvordan stemmeseddelen skal brettes. Omtale av evalueringen av forsøket er omtalt i kapittel 2.8.3. OSSE har i sin rapport tilrådet at myndighetene bør fortsette sitt arbeid med å sikre hemmelig valg, blant annet ved å utvide bruken av stemmesedlene som ble benyttet under forsøket i Buskerud i 2009 dersom disse viser seg å være godt egnet.”

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Det er vesentlig at også utformingen av stemmesedlene er med på å understøtte ett av de viktigste prinsippene i norsk valglovgivning, at det skal være hemmelig valg. Det bør derfor vurderes en mer hensiktsmessig utforming av stemmesedlene med dette for øye, slik at dette kan få virkning allerede ved valget i 2011.

3. Utvide kretsen av valgbare ved stortingsvalg

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Det følger av Grunnloven § 62 og valgloven § 3-1 (2) at ansatte i departementene – med unntak av statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere – er utelukket fra valg til Stortinget. Forbudet omfatter alle departementsansatte – embetsmenn, saksbehandlere og de som utfører øvrige tjenester i departementene, som arkiv-, forværelses- og renholdspersonale. (...)”

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Sørums kommune bør uttale seg til forhold som gjelder lokalvalg, ikke til forhold som utelukkende gjelder stortingsvalg, og som heller ikke berører valgarbeidet i kommunene.

4. Frist for innlevering av listeforslag

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Valgloven § 6-1 (1) første og andre punktum fastsetter at:

(1) Fristen for innlevering av listeforslag er 31. mars i valgåret. Listeforslaget anses for innlevert når det er kommet inn til kommunen ved kommunestyrevalg og til fylkeskommunen ved stortingsvalg og fylkestingsvalg.”

Lovens ordlyd må forstås slik at fristen løper ut kl. 24 den 31. mars.

Departementet har registrert at det forekommer tilfelle der det er reist tvil om hvorvidt listeforslag er kommet inn i rett tid. Når det ikke angis klokkeslett, betyr det at utløpet av fristen er kl. 24 den 31. mars. Det har for eksempel hendt at et listeforslag er blitt funnet i postkassen til kommunens rådhus om morgenen 1. april, og det er oppstått diskusjon om forslaget er blitt lagt der før eller etter kl. 24.

I utgangspunktet må det være opp til forslagsstillerne å bevise at forslaget er kommet inn innen fristens utløp. Det kan anføres at man bør la tvilen komme forslagsstillerne til gode, slik at man legger til grunn en erklæring fra forslagsstillerne om at forslaget ble rettidig innlevert. Departementet mener det er uheldig dersom det oppstår uenighet mellom valgmyndigheter og forslagsstillere om et listeforslag er rettidig innlevert. Det kan også forekomme at kommunene

følger forskjellige praksis når det gjelder å avgjøre tilfelle der det er tvil om innleveringsfristen er overholdt. Departementet mener derfor en bør se nærmere på lovbestemmelsen, med sikte på å gjøre den klarere. (...)

Etter vår vurdering vil det derfor være en bedre ordning å sette et bestemt klokkeslett i løpet av 31. mars for utløp av fristen. Dette klokkeslettet bør settes innenfor rammen av vanlig arbeidstid, slik at man har oversikt over om fristen etterleves. Siden kl. 15 har vært benyttet som lovbestemt frist tidligere, kunne en gå inn for at dette gjeninnføres. En er imidlertid oppmerksom på at 31. mars kan falle på onsdag dagen før skjærtorsdag. Det er vanlig at det er kortere arbeidstid denne dagen enn andre arbeidsdager. Dette tilsier at en bør velge et tidligere klokkeslett. Departementet mener at klokken 12 er et passende tidspunkt. Dette klokkeslettet vil også gjelde for de tilfelle der 31. mars er vanlig arbeidsdag.”

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Sørum kommune bør støtte forslaget om å innføre kl. 12.00 den 31. mars som siste frist for innlevering av listeforslag til valg. På den måten kan man unngå den tvilen som har vært reist ved hvorvidt et listeforslag har blitt levert rettidig eller ikke.

5. Forslag om at en kandidat kan be seg fritatt fra å stå på valgliste ved kommunestyrevalg og fylkestingsvalg

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Et sentralt element i vår valgordning er ombudsplikten. Denne plikten innebærer at den som blir nominert på en valgliste plikter å stille til valg, og å påta seg vervet, med de plikter og rettigheter dette medfører, dersom vedkommende blir valgt. Ombudsplikten er hjemlet i Grunnloven § 63 og i valgloven § 3-1 (stortingsvalg), og valgloven § 3-3 (fylkestingsvalg og kommunestyrevalg). Det er ikke noe krav etter loven at man må gi sitt samtykke for å bli nominert på en valgliste. Det stilles heller ikke noe krav om at forslagsstillerne skal underrette de som blir ført opp som kandidater, før listeforslagene blir innlevert.

Ombudsplikten er ikke absolutt. Unntak finnes i Grunnlovens og valglovens regler om utelukkelse fra valg og retten til å få fritak.

(...)

Utelukket fra valg til fylkesting/kommunestyre er (valgloven § 3-3)

- *fylkesmannen og assisterende*
- *administrasjonssjefen i vedkommende kommune/fylkeskommune og dennes stedfortreder*
- *leder av forvaltningsgren (med unntak av ledere for enkeltstående virksomhet)*
- *sekretær for kommunestyret/fylkestinget*
- *ansvarlig for regnskapsfunksjonen*
- *den som foretar revisjon for kommunen/fylkeskommunen*

(...)

Følgende kan etter valgloven § 3-4 kreve seg fritatt fra å måtte stå på en valgliste ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg:

- *den som har vært medlem av vedkommende organ de siste fire år,*
- *den som har rett til fritak etter andre lover,*
- *dersom man er medlem av et politisk parti, og man er ført opp på et listeforslag som ikke utgår fra dette partiet,*
- *dersom man ikke kan skjønne pliktene i vervet uten uforholdsmessig vanskelighet.*

Det er ikke forbudt å sette opp valglister på grunnlag av telefonkatalogen eller lignende kilder. Det er altså ikke noe krav om at kandidatene skal forespørres. Ved hvert valg erfarer noen at de er havnet på en valgliste uten sin viten og vilje.

(...)

Valglovutvalget foretok i sin utredning om ny valglov (NOU 2001:3 Velgere, valgordning og valgte) en vurdering av ombudsplikten, dens grunnlag og innhold.

Hele utvalget uttalte:

”Ombudsplikten har lange tradisjoner i vårt land, helt fra 1814 for Stortingets vedkommende og fra 1837 når det gjelder kommunene. Det har i liten grad vært stilt spørsmål ved ombudsplikten og grunnlaget for dens eksistens.”

Utvalgets flertall mente at ombudsplikten fortsatt burde gjelde både ved stortingsvalg og lokalvalg. Som ideologisk begrunnelse for dette standpunktet trakk utvalgets flertall fram følgende hensyn:

- Hensynet til den enkeltes samfunnsansvar. Flest mulig bør delta i behandlingen av samfunnsmessige viktige saker. Det bør være en plikt for den enkelte å sitte i de organer som treffer avgjørelser i slike saker.
- Demokratihensynet. Det representative demokratiet er den beste styreform. Det styrker systemets legitimitet dersom flest mulig deltar.
- Rekrutteringshensynet. Ombudsplikten kan bidra til å sikre rekrutteringen til folkevalgte, og motvirke rekrutteringsproblemer i politikken.
- Hensynet til velgerne. Det å bli valgt kan anses som en kontrakt mellom velgerne og den som blir valgt. Denne kontrakten inngår for fire år, og er uoppsigelig fra velgernes side. Den bør heller ikke kunne sies opp av de som blir valgt.

Erfaringsmessig skaper ombudsplikten en del oppmerksomhet og enkelte saker/klager foran hvert valg. Det reageres da særlig på det forhold at personer føres opp på valglister uten å bli forespurt og heller ikke har reell mulighet til å be seg fritatt uten å måtte melde seg inn i et politisk parti. Det er også velgere som av rent prinsipielle grunner reagerer på at noen blir tvunget til å stille til valg mot sin vilje.

Forholdet til FNs konvensjon for sivile og politiske rettigheter eller den europeiske menneskerettighetserklæringen (EMK) har ikke vært gjenstand for særskilt drøfting i forhold til ombudsplikten. Norge er forpliktet til å påse at regelverket er i samsvar med de standarder landet er bundet av gjennom internasjonale konvensjoner. Vi mener det er grunnlag for å gjøre en ny vurdering av ombudsplikten i lys av disse forpliktelsene.

Både nevnte konvensjon og EMK inneholder prinsipperklæringer om tanke-, menings-, foreningsfrihet som ombudsplikten bør vurderes i forhold til. OSSE-rapporten legger til grunn at det følger av konvensjonen at ingen skal tvinges til å være medlem av et politisk parti eller en politisk gruppe mot sin vilje.

Etter departementets syn kan våre regler støte an mot FN-konvensjonen/EMK i to relasjoner:

1. Plikten til å stille til valg (og å måtte motta valg) mot sin vilje.
2. Retten til å kreve seg fritatt fra å stå på en valgliste dersom man er medlem av et politisk parti som ikke står bak listeforslaget. Dette innebærer at man kan bli nødt til å melde seg inn i et parti, selv om man ikke ønsker dette.

(...)

Det å stå på et partis liste innebærer ikke noen forpliktelser til å forsvare et bestemt standpunkt eller til å fremme valglstens syn. Departementet antar derfor at ombudsplikten ikke kan ses som

et inngrep i vedkommende rett til fri meningsfrihet. En erklæring om at man ønsker å framstå som uavhengig vil imidlertid etter vår vurdering neppe ha den helt store verdi. Det vil nok ligge en forventning hos velgerne om at det nettopp er listens synspunkter kandidatene skal og vil arbeide for. Vedkommende vil derfor bli oppfattet som tilhenger av de synspunkter listen forfekter. Det kan virke kunstig å argumentere med at ombudplikten bør beholdes, fordi kandidaten kan bruke anledningen til å arbeide mot nettopp denne listen. Det kan også stilles spørsmålsteget ved om dette er i samsvar med foreningsfriheten.

Det er problematisk å skulle bli assosiert med et politisk syn man overhodet ikke deler. Departementet er kjent med at det i enkelte tilfelle skal ha forekommet trakassering av, og til og med trusler mot, personer som uvitende er blitt plassert på valglistene til partier hvis politikk oppfattes som ytterliggående og svært lite akseptabel av det store flertall i befolkningen.

At samfunnsborgere skal være forpliktet ved lov til å påta seg verv de ikke på forhånd har samtykket til, vil etter vår vurdering også stride mot den alminnelige rettsfølelse og den enkeltes rett til selv å bestemme. Ombudsplikten har vel heller ikke vist seg å fungere som en tilstrekkelig garanti for rekruttering.

Departementet mener at man fortsatt bør holde fast ved ombudsplikten, men at det bør vurderes å justere regelverket noe, for å fjerne uheldige effekter som følger med plikten. En bestemmelse som stiller et krav om samtykke fra samtlige kandidater vil etter vårt syn representere en for sterk uthuling av prinsippet. De beste grunner synes derfor å tale for at man bør vurdere å åpne for en videre adgang til fritak.

Det foreslås derfor en ny fritaksgrunn, som gir adgang for en kandidat til å kreve seg strøket fra et listeforslag man ikke kan gi sin støtte til, uten at man skal være tvunget melde seg inn i et parti. Departementet foreslår at dette gjøres ved at kandidaten legger fram en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med det syn valglisten representerer. Dette er en smidigere ordning enn om forslagsstillerne pålegges å legge fram en erklæring fra samtlige kandidater om at de er villige til å stå som kandidat på listen.”

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Vi har i Sørums kommunestyre hatt svært få tilfeller hvor personer mot sin vilje er blitt ført opp på listeforslaget til et parti hvis syn kandidatens politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med. Det å bli ført opp på valglisten til et slikt parti, kan utvilsomt være en stor personlig belastning.

At det også strider mot bestemmelser i FNs konvensjon for sivile og politiske rettigheter eller den europeiske menneskerettighetserklæringen på slik måte å bli tatt til inntekt for et annet politisk/ideologisk grunnsyn enn hva man har, kan det neppe herske særlig tvil om.

Sørums kommunestyre bør støtte forslaget om å innføre en ny fritaksgrunn for å stå som kandidat på en valgliste, ved at kandidaten legger fram en erklæring overfor valgmyndighetene om at vedkommende ikke kan stille som kandidat fordi vedkommendes politiske synspunkt eller overbevisning er i strid med det syn valglisten representerer, uten å måtte melde seg inn i et annet parti.

5. Bør listekandidater utelukkes fra valg til stemmestyre og valgstyre?

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Valgloven § 4-1 fastsetter at det i hver kommune skal være et valgstyre som velges av kommunestyret selv. Valgstyrets oppgaver er å forberede og gjennomføre valgene på kommunalt nivå, i tråd med valgloven og valgforskriften.

Dersom det foregår stemmegivning på flere steder i kommunen, skal et stemmestyre med minst tre medlemmer administrere stemmegivningen på hvert sted., jf. valgloven § 4-2. Stemmestyrene oppnevnes av kommunestyret, eller av valgstyret, etter delegering fra kommunestyret.

(...)

Det er ikke noe forbud i loven mot å velge kandidater som stiller til valg, eller andre aktive politikere til stemmestyrene eller valgstyrene.

(...)

Det at listekandidater eller andre politikere sitter i stemmestyrene har lange tradisjoner hos oss. Dersom listekandidater skal utelukkes fra verv som stemmestyremedlem eller fra å tjenestegjøre som valgfunksjonærer eller stemmemottakere er det et spørsmål om og eventuelt hvordan dette vil påvirke gjennomføringen av valget rent praktisk. Enkelte kommuner har tidligere signalisert at det er problemer med å skaffe folk til de nevnte posisjoner. Samtidig er det viktig å se de prinsipielle innvendingene mot at listekandidater har oppgaver under selve stemmegivningen.”

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Vi har ikke fått noen signaler ved noe valg i Sørum om at det har blitt opplevd som uheldig at listekandidater sitter i stemmestyrene i valglokalene. Vi antar at dette bl.a. kan tilskrives at de som blir valgt inn i stemmestyrene har så stor integritet at de tydelig klarer å skille sin rolle som listekandidat og som valgfunksjonær, at stemmestyrene er sammensatt av politikere fra alle eller de fleste partier, at det med å forholde seg fullstendig politisk og ideologisk nøytral under utøvelsen av vervet som stemmestyremedlem er noe av det som blir sterkt vektlagt i den skriftlige håndboka for stemmestyremedlemmer og i den opplæringen/kursingen som blir gjennomført i Sørum kommune før hvert valg.

Det ville føre til svært store problemer å få besatt alle stemmestyrene med et tilstrekkelig antall medlemmer dersom listekandidater blir utelukket.

Et forslag om å utelukke listekandidater fra å velges som stemmestyremedlemmer bør ikke fremmes.

5. Forsegling av valgurner

Bakgrunnen presenteres i høringsnotatet:

”Det er ikke noe krav - verken i valgloven eller valgforskriften - at valgurner som brukes på valgdagen skal være forseglet mens stemmegivningen pågår. Bakgrunnen har vært behovet for å tømme fulle urner, slik at innholdet kan oppbevares på et sikkert sted.

(...)

Vårt valgsystem er i stor grad basert på en grunnleggende offentlig tillit til at valgadministrasjonen er upartisk, og at valgene gjennomføres med integritet. Vi er et land med lange demokratiske tradisjoner, og det stilles ikke ofte særlige kritiske spørsmål ved et valgsystem hvor valgmyndighetene - ut fra lokale forhold - definerer hva som er en forsvarlig og betryggende valggjennomføring. Norge er imidlertid forpliktet av en rekke internasjonale regler og konvensjoner når det gjelder gjennomføringen av valg. Vi må derfor vurdere eget regelverk, og hvordan vi gjennomfører valg opp mot disse internasjonale standardene.

(...)

Departementet vil derfor foreslå to nye bestemmelser i valgloven om forsegling av valgurner for henholdsvis valgdagen og forhåndsstemmegivningen.

De fleste kommuner er avhengige av å tømme urnene i løpet av valgdagen. For å sikre at dette skjer på en god måte, vil vi foreslå at det i forskrift fastsettes rutiner for dette.”

Rådmannens vurdering og anbefaling:

Vi har ”i alle år” i Sørums kommuneheldagsnemnd holdt valgurnene forseglet gjennom hele valget, både mens de er i bruk og mens de står til oppbevaring eller fraktes. Dette har vi praktisert slik fordi vi har ment at dette er best i tråd med valglovens intensjoner om en sikker og tillitsvekkende gjennomføring av valget.

Sørums kommuneheldagsnemnd bør støtte et forslag om å lov- eller forskriftfeste at valgurnene skal være forseglet gjennom hele valget.

Økonomiske konsekvenser:

Investeringer:

Ingen.

Drift, vedlikehold:

Ingen.

Vurdering:

Rådmannen anbefaler at Sørums kommuneheldagsnemnd avgir uttalelse i tråd med de vurderingene som er gjort i de foregående avsnittene i saksfremlegget.

Informasjons- og kommunikasjonstiltak:

Sørums kommunes syn vil bli sendt til Kommunal- og regionaldepartementet.

Utskrift av saken til:

- KR

Sørumsand, den 22.06.2010
Seksjonsleder: Kari Gaalaas